

ХАРЛАМОВ Михайло Іванович,
професор кафедри соціальних і
гуманітарних дисциплін Національного
університету цивільного захисту
України, доктор історичних наук,
професор

ФІЛОСОФСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Українська ідентичність є фундаментальним конструктом національного буття, що визначає не лише світоглядну структуру окремих індивідів, але й консолідуючу основу для соціальних інститутів та служб. Особливо значущим стає питання ідентичності для спеціальних державних структур, зокрема для працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) - службовців, чия професійна діяльність безпосередньо пов'язана із захистом життя, здоров'я, майна громадян та територіальної цілісності держави в умовах воєнного стану. У філософському вимірі українська ідентичність для працівника ДСНС України – це не лише культурно-історичний феномен, а й етична, моральна та екзистенційна конструкція, що визначає професійні настанови, внутрішній моральний компас та смисл служіння.

Ідентичність у філософії традиційно розглядається як усвідомлення себе як цілісної субстанції, що має безперервність у часі та просторі. Національна ідентичність – це соціально-історичний феномен, що включає спільність мови, культури, цінностей та колективної пам'яті. Українська ідентичність формується під впливом історичних подій, боротьби за державність, сакральних мотивів національного відродження та спільних переживань (страх, надія, прагнення свободи). У феноменологічній традиції ідентичність пов'язується із самосвідомістю та переживанням світу. Українська ідентичність – не статичний набір атрибутів, а динамічний процес самовизначення, що проявляється як особистісний і колективний вибір, який має моральні, культурні й політичні виміри [1, с. 145].

Працівники ДСНС України виконують надскладні завдання, пов'язані з порятунком людей у надзвичайних ситуаціях, ліквідацією наслідків катастроф, захистом довкілля та матеріальних цінностей. Їхня діяльність включає формування відповідальності перед суспільством, готовність до самопожертви, етичну взаємодію з постраждалими. Ці якості по суті резонують із базовими принципами української ідентичності: турботою про ближнього, солідарністю, жертвовністю задля спільного блага. Українська ідентичність формує моральний кодекс поведінки працівника ДСНС України: відданість державі та народу, професіоналізм, співчуття. Цей моральний орієнтир виступає як принципова база для прийняття рішень у ситуаціях

екстремального ризику. Ідентичність тут виступає як джерело моральної сили, що дозволяє діяти всупереч страху, невизначеності, ризику власному життю.

Екзистенційна філософія (Сартр, Камю, Ясперс) підкреслює, що сенс життя формується через конкретні дії, вибір і відповідальність. Для працівника ДСНС України служіння суспільству є не лише професійним обов'язком, але й джерелом сенсу буття. Українська ідентичність надає цьому служінню глибинного смислового забарвлення: це не лише виконання функцій, але і частина колективної історії, усвідомленого творення спільного майбутнього [2, с. 309]. Масштабні надзвичайні ситуації, війни, гуманітарні кризи ставлять перед індивідом і колективом екзистенційні питання: ким я є, для чого я дію, кому служу? Українська ідентичність дає контекст, який дозволяє відповідати на ці питання, усвідомлювати свою роль у загальнодержавному вимірі та витримувати екстремальні випробування, зберігаючи особистісну цілісність.

Українська ідентичність включає елементи спільної пам'яті, історичного досвіду спротиву та солідарності. Ці елементи стають об'єднавчою силою для працівників ДСНС України, створюючи атмосферу довіри, взаємопідтримки, готовності до взаємодопомоги, що критично важливо у командній роботі під час надзвичайних ситуацій. Довіра між працівниками, а також між службою та суспільством ґрунтується на спільних цінностях та ідентичності [2, с. 310]. Коли громадяни усвідомлюють, що рятувальники поділяють їхні цінності та переживання, зростає рівень довіри до інституційної спроможності ДСНС України, що позитивно впливає на ефективність реагування.

Українська ідентичність має потужний виховний потенціал у професійному становленні працівників ДСНС України. Через інтеграцію національних цінностей у професійну культуру формується усвідомлене відчуття обов'язку, відповідальності та служіння. Це сприяє виникненню стійких моральних установок та поведінкових стратегій у складних життєвих обставинах. Розвиток освітніх програм, що включають філософське та етичне осмислення української ідентичності, може суттєво підсилити професійну підготовку рятувальників. Такий підхід сприятиме не лише технічній, але й світоглядній компетентності, формуванню відповідального ставлення до служіння громаді.

Українська ідентичність постає як багатовимірний світоглядний феномен, що поєднує історичну пам'ять, культурні коди, моральні цінності та екзистенційні смисли. Для працівників ДСНС України вона не обмежується національно-культурною самоідентифікацією, а набуває характеру внутрішнього етичного принципу, який визначає мотивацію професійної діяльності, готовність до самопожертви та відповідальність за життя інших. У цьому контексті ідентичність виступає не лише формою самовизначення, а й джерелом моральної легітимації професійного обов'язку. Українська ідентичність відіграє ключову роль у формуванні екзистенційного сенсу служіння. Умови діяльності працівників ДСНС України пов'язані з постійним ризиком, невизначеністю та граничними ситуаціями, що актуалізує питання сенсу життя, вибору та відповідальності. Саме ідентичність надає цим

викликам смислової структури, перетворюючи професійну діяльність із сукупності функціональних дій на усвідомлену форму служіння народу та державі. Таким чином, українська ідентичність сприяє збереженню внутрішньої цілісності особистості в умовах психологічних та фізичних навантажень.

На рівні колективної взаємодії українська ідентичність виконує інтегративну функцію, зміцнюючи корпоративну культуру, соціальну солідарність і взаємну довіру серед працівників ДСНС України. Спільність цінностей і світоглядних орієнтирів підвищує ефективність командної роботи, сприяє швидкому прийняттю рішень та злагодженості дій у кризових ситуаціях [3, с. 312]. У ширшому соціальному вимірі це підсилює довіру громадян до ДСНС України як інституції, що діє в інтересах суспільства та поділяє його цінності. Українська ідентичність має суттєвий освітньо-виховний потенціал. Її філософське осмислення та інтеграція в систему професійної підготовки працівників ДСНС створює передумови для формування не лише високого рівня фахової компетентності, але й стійких морально-етичних установок. Такий підхід сприяє розвитку рефлексивного мислення, відповідального ставлення до професійних рішень та усвідомлення суспільної значущості служби. Українська ідентичність у філософському вимірі постає як фундаментальний чинник формування професійної самосвідомості працівників ДСНС України. Вона поєднує індивідуальний і колективний рівні буття, інтегрує моральні, екзистенційні та соціальні смисли, забезпечуючи внутрішню мотивацію до служіння та стійкість перед викликами сучасності.

Список використаних джерел

1. Бевз Т. Українська ідентичність і національна безпека у викликах сьогодення. *Українознавство*. 2020. № 77. DOI: [https://doi.org/10.30840/2413-7065.4\(77\).2020.217504](https://doi.org/10.30840/2413-7065.4(77).2020.217504).
2. Денисюк Ж. З. Українська культурна ідентичність як основа національної стійкості та культурної політики. *Культурологічний альманах*. 2025. № 1. С. 309–315.
3. Кидонь В. Історична ідентичність в умовах російсько-української війни. *Українознавство*. 2024. DOI: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.3\(92\).2024.312757](https://doi.org/10.17721/2413-7065.3(92).2024.312757). <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.35>.

